

Nr 328.

Av herr **Sjödahl m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett radiohus i Stockholm.*

I proposition nr 228 angående byggnad för rundradion meddelar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att han med hänsyn till kostnaderna för anläggande av två kortvågssändare icke anser sig kunna nu framlägga förslag i ärendet för riksdagen. Då vi finna detta vara beklagligt och då ett ytterligare uppskov med byggandet av de föreslagna kortvågssändarna skulle innebära ett avsevärt men för Sveriges deltagande i det efter kriget intensifierade mellanfolkliga samarbetet, ha vi ansett oss böra bringa denna fråga om svensk kortvågsservice inför riksdagens prövning för preliminärt beslut vid innevarande session.

Vi tillåta oss erinra om att frågan om förbättrad kortvågsservice var föremål för behandling vid 1943 års riksdag. I sin skrivelse den 18 maj 1943, nr 209, med begäran om utredning rörande rundradion omnämnde riksdagen de klagomål rörande kortvågssändarnas hörbarhet, som framförts av utlands-svenskar m. fl. Med hänsyn till dessa klagomål underströk riksdagen det synnerligen angelägna i att kontakt med våra landsmän i fjärran länder upprätthölls med radions hjälp i önskvärd utsträckning och med tillfredsställande effektivitet. Därjämte har riksdagen påpekat vårt lands intresse av att bedriva en direkt till utlandet riktad upplysningsverksamhet, vilken jämväl förutsatte avsevärt förbättrade sändningsresurser.

På grund av denna riksdagens skrivelse tillkallade dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet sakkunniga, »1943 års rundradioutredning», varvid han bland annat framhöll, att vid utredningen borde beaktas frågan om förstärkning av den svenska radions resurser för kontakt med utlandet och med svenskar i främmande länder. Det gällde därvid i främsta rummet kortvågssändningarna.

Rundradioutredningen överlämnade den 7 februari 1944 förslag om kortvågssändare. I bilaga till motionen återges ett sammandrag av betänkandets huvudpunkter härutinnan. Angående detaljerna i förslaget samt de till detta bifogade sakkunnigutlåtandena tillåta sig motionärerna hänvisa till själva betänkandet. Rundradioutredningen hemställde, att statsrådet ville hos Kungl. Maj:t utverka framställning till 1944 års riksdag om anvisning av medel för anskaffande av två kortvågssändare i enlighet med vad utredningen i sitt betänkande anfört.

Då emellertid någon sådan framställning till 1944 års riksdag av Kungl.

Maj:t ej avlämnats före propositionstidens utgång, blev ärendet föremål för en interpellation i andra kammaren vid ifrågavarande riksdag, varom motionärerna vilja erinra.

Denna fråga angående en effektivare svensk kortvågsservice, som motionärerna härmed velat bringa till förnyad prövning av riksdagen, är sålunda icke ny. Riksdagen har tidigare bestämt uttalat sig för och understrukit det synnerligen angelägna i att kontakt med våra landsmän i fjärran länder upprätthålles med radions hjälp, liksom att vår till utlandet riktade upplysningsverksamhet stödes av förbättrade kortvågssändare. Det förslag, som föreligger, förefaller också vara synnerligen väl genomtänkt och utformat och har också i huvudsak tillstyrkts av de sakkunniga, som beretts tillfälle att yttra sig däröver.

Av de sakkunnigutlåtanden, som föreligga angående förslaget om nya kortvågssändare, vilja vi här återge följande uttalanden.

1943 års rundradioutredning skriver bland annat:

»Ett inhämtande av vad som försumrats synes utredningen bära ske, så snart möjligheter därtill föreligga. Sveriges stämma får icke saknas bland rösterna i etern, och det bör icke vara alltför svårt att höra den.

Det är vidare av betydelse att vid internationellt samarbete olika radioföretag emellan äga tillgång till en fullgod kortvågsutrustning. Redan före krigsutbrottet förekom dylik kontakt mellan olika länders radioföretag. Efter fredsslutet har man med visshet att förutse, att radioföretagen i allt större utsträckning komma att sända reporters till olika delar av världen för att därifrån genom återutsändning över det egna landets sändare göra radioreportage rörande aktuella händelser. Vid långväga sändningar till respektive reporters hemland måste i de fall, då hemlandet icke kan nås per tråd, överföringar över ett antal kortvågsstationer äga rum. Såsom exempel kan nämnas att för närvarande Radiotjänsts program från Buenos Aires i serien 'Svenska röster utifrån' (påbörjad den 21 januari 1944) förmedlas via kortvågsstationer i New York och London. Det är uppenbarligen av vikt, att det också i vårt land finnes tillräckligt kraftiga kortvågssändare, för att Sverige skall kunna delta i en sådan internationell reportageverksamhet. Om nämligen Radiotjänst till förmån för det svenska riksprogrammet skall kunna taga emot tjänster av utländska radioföretag, måste möjligheter till motprestationer finnas. Ju bättre våra kortvågsstationer äro desto flera utsända radiojournalister komma att besöka vårt land. Detta innebär att svenska förhållanden i olika hänseenden bliva internationellt belysta. Det bör ej heller bortses från att sådana sändningar äro av betydelse, då det gäller att draga den utomeuropeiska turistströmmen till vårt land, eller vid tillfällen, då en internationell kongress, olympiad eller dylikt förlägges till Sverige.

Utredningen är alltså för sin del beredd att tillstyrka, att åtgärder vidtagas för förbättring av de svenska kortvågssändningarna till utlandet.»

Vi vilja i anslutning till detta uttalande särskilt understryka att ett sådant från Sverige av utländska radioreporters på deras eget språk sänt reportage ingår i det främmande landets riksprogram och annonseras i detta lands tidningar. Möjligheten till dylika reportage utgör säkerligen den största betydelsen av en effektiv kortvågsservice. Visserligen är det naturligtvis synnerligen värdefullt att svenskar i förskingringen och svenska sjömän få möjlighet

att mera regelbundet än nu höra det svenska riksprogrammet och de svenska nyhetskommunikéerna. Men då det gäller till utlandet riktad upplysningsverksamhet angående svensk kultur och svenskt näringsliv är givetvis reportage av det slag rundradioutredningen har omnämnt av allra största betydelse och torde på längre sikt till det svenska samhället återbetala det belopp, som investeras i de nya sändarna.

Ur ett yttrande till rundradioutredningen av *Amerikautredningen* och undertecknat av envoyén E. Boheman citera vi följande:

»Vittna alltså tillgängliga lyssnarrapporter om bristfälligheten hos de svenska kortvägsutsändningarna, så vittna de å andra sidan samtidigt om det stora behov, som skulle fyllas genom förbättrade sändningar, som med något så när stor regelbundenhet kunde avlyssnas. Alla svenskar, som vistats någon längre tid i utlandet, bofasta utlandssvenskar, tjänstemän i utrikesförvaltningen, sjöfolk etc., kunna intyga vilken betydelse det har för utlandssvensken att kunna hålla kontakten med Sverige. När det gäller att från svensk sida underlätta för dessa svenskar att uppehålla denna kontakt, är radion ett av de allra effektivaste medlen, särskilt i avlägsnare länder.» — »Erfarenheten lär också, att svenskarna i utlandet, om de ha möjlighet att regelbundet lyssna till svenska utsändningar, ivrigt utnyttja denna möjlighet. Icke minst skulle möjligheten för amerikanerna av svensk stam att lyssna till svensk radio verksamt bidra till att bibehålla deras intresse för Sverige och för en förkovran av de allmänna svensk-amerikanska kulturförbindelserna.

Även om värdet av fullgoda rundradioutsändningar för utlandet icke kan fixeras till vissa belopp, är det otvivelaktigt att de även ha ett påtagligt rent kommersiellt värde. För det svenska näringslivets representanter i utlandet betyder det mycket att genom radion snabbt få upplysningar rörande förhållandena i Sverige. Genom väl hopsatta och intresseväckande program kunna också det svenska näringslivets kunder i utlandet hållas orienterade rörande Sverige. Den allmänna good-will, som även radion har stora möjligheter att bidra till, kommer i största utsträckning även det svenska näringslivet till godo.

Vare sig man anlägger allmänt kulturella, politiska eller kommersiella synpunkter, är det påtagligt, att tiden närmast efter det nu pågående krigets slut blir den, då det framför allt blir av betydelse för Sverige att kunna göra sin stämma hörd även via rundradion. Ur politisk synpunkt är det en viktig del av vår beredskap att vid eventuella kritiska situationer äga möjlighet att via radion framlägga Sveriges synpunkter. Ur denna synpunkt är det att beklaga, att Sverige fortfarande, efter det femte krigsårets ingång, icke förfogar över en mera effektiv teknisk rundradioutrustning än för närvarande. Men även bortsett från dylika kristillfällen kommer Sverige säkert att hava stort behov av att äga medel att hävda sina ståndpunkter och att efter förmåga göra sina förhållanden kända. Det är uppenbart, att man därvid icke kan försumma att utnyttja rundradions möjligheter. Den stora betydelse den amerikanska kontinentens länder under efterkrigstiden politiskt och kommersiellt säkerligen kommer att få och det faktum, att ett stort antal svenskar och svenskättlingar bo i dessa länder, gör det särskilt viktigt att med radio-sändningarna kunna nå just dessa länder.»

Utlandssvenskarnas förening skriver i yttrande till utredningen:

»Det är en hederssak för vårt land att skaffa alla landsmän och svenskättlingar en möjlighet att lyssna på våra svenska utsändningar. Därigenom skulle de erhålla upplysningar från Sverige till nytta för sin verksamhet och

till uppehållande av kontakten med hemlandet. Det är även av stor betydelse att skaffa möjligheter för utsändningar av väl sammansatta, fullgoda program på olika språk, något av otvivelaktigt kommersiellt och betydande kulturellt värde.»

Liknande synpunkter som i här ovan refererade yttranden ha under de senaste åren framförts bland annat från Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, upplysningsnämnden, svenska beskickningar i Madrid, Reykjavik, Washington, Santiago, Lima, Mexico, Buenos Aires, Sveriges allmänna exportförening, Svensk-amerikanska nyhetsbyrån, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska sjöfolksförbundet och radiotelegrafistföreningen.

Kostnaderna för anordnandet av den föreslagna kortvågsanläggningen i Hörby om två sändare å 100 KW vardera uppgå enligt överslagsberäkning av telegrafverkets radiobyrå till 5 270 000 kronor, vartill komma årliga driftkostnader utom ränta och avsättning till förnyelsefond på omkring 630 000 kronor. Härtill komma programkostnaderna, vilka beräknas till i runt tal 500 000 kronor för år.

Anläggningskostnaderna för kortvågssändarna bära enligt rundradioutredningen i enlighet med hittills tillämpad praxis bestridas genom kapitalinvesteringsanslag i vanlig ordning. Däremot har utredningen ej tagit ståndpunkt till huruvida drift- och programkostnader bära bestridas av särskilda anslagsmedel eller såsom för närvarande är fallet av inflytande licensmedel.

Det är sålunda ett avsevärt belopp, som måste investeras för byggandet av dessa kortvågsanläggningar. Beloppet bör dock ses mot bakgrunden av övriga kostnader för rundradion. Man beräknar bland annat, att kostnaden för i svenska hem i gång varande radiomottagare överstiger 500 miljoner. Erinras bör också i detta sammanhang om att radiolyssnarna för närvarande inbetala 18 miljoner om året i licensavgifter.

Har svenska folket möjlighet att för sin egen radio utbetala dessa betydande belopp, så förefaller det som om det vore angeläget att anslå 5 miljoner för att våra landsmän i fjärran länder skola få möjlighet att lyssna till det svenska radioprogrammet och de svenska nyhetskommunikéerna, vartill kommer att det vore av utomordentlig betydelse för vår upplysningsverksamhet om svensk kultur och svenskt näringsliv.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att betydliga summor i arvsmedel ha influtit från svenskättlingar i USA. Under budgetåret 1943/44 ha från utrikesdepartementets arvs- och ersättningsbyrå 8 700 000 kronor redovisats och från 1 juli 1944 till 1 mars 1945 6 700 000 kronor. Med tanke på de starka känslor för hemlandet, som dessa betydande bidrag till det svenska folkhushållet vittna om, synes det rimligt, att den miljon svenskar, som finnes i USA, genom radio bringades i bättre kontakt med hemlandet än för närvarande är fallet.

Om svensk-amerikanarnas intresse för förbättrade sändningar vittnar följande uttalande i den svensk-amerikanska tidningen »Svenska Americanaren Tribunen» av den 15 februari 1945:

»De föreslagna kortvågsanläggningarna lära komma att kosta 5 miljoner kronor. Det är ju mycket pengar, men svenska folket betalar årligen över 17 miljoner kronor till staten i licensavgifter för sina radioapparater. Vi här ute bidraga ju inte direkt härtill, fast det nog inte är uteslutet att många av dessa 10-kronor, som licensen kostar, kommit från de slantar som tusentals av oss här ute sända hem som gåvor till gamla landet. Allt vi kunna göra är att uttrycka en önskan om att *Radio Sverige* snart kan höras av varje svensk-amerikansk familj, som har kortvågsband på sin radioapparat. Kraftiga ut-sändningar med goda program på engelska språket skulle kunna få hundratusentals amerikaner till lyssnare och göra dem bättre bekanta med det moderna Sverige och dess kultur.»

Då därtill kommer, att beloppet även får betraktas som reklamkostnad för svensk exportindustri, så måste den engångsutgift det här är fråga om anses vara ganska låg jämförd med den valuta den utan tvivel på längre sikt kommer att giva.

I Amerikautredningens ovan delvis citerade yttrande framhålles bland annat:

»Det faktum, att enligt den tekniska sakkunskapen en kraftig ny kortvågssändare icke kan beräknas vara färdig förrän omkring två år efter det den beställts, gör det alldeles särskilt viktigt, att arbetet på åstadkommande av en ny kortvågssändare snarast möjligt igångsättes. Amerikautredningen vill dessutom ifrågasätta, om icke den beräknade anläggningstiden skulle kunna nedbringas och om icke under mellantiden åtgärder skulle kunna vidtagas för att i någon mån förbättra läget.»

Det föreligger emellertid också en annan risk vid ett ytterligare uppskjutande av beslutet om de nya kortvågssändarna. Fördelningen av det begränsade antalet våglängder, som stå till rundradions förfogande, sker vid internationella radiokonferenser. Erfarenheten från tidigare sådana konferenser visar, att det enda som är verkligt utslagsgivande vid tilldelningen åt ett land av en viss våglängd är att det i detta land redan finnes eller konstrueras en kraftig sändare på denna våglängd. Om Sverige icke nu börjar med förarbetena till sina 100-kilowattstationer, så föreligger alltså risk för att något annat land får de nu reserverade platserna. Ur denna synpunkt är det därför av stor vikt, att riksdagen redan i år i princip beslutar byggandet av de nya sändarna samt att vissa förarbeten omedelbart igångsätts. Som framgår av rundradioutredningens betänkande måste vissa i anläggningen ingående delar inköpas från utlandet. Då det är möjligt att under den närmaste tiden tillfälle kan erbjuda sig att på ett fördelaktigt sätt inköpa vissa sådana anläggningsdelar är det angeläget, att ett principbeslut föreligger angående kortvågssändarna samt att telegrafverket av Kungl. Maj:t kan bemyndigas verkställa dessa inköp. Under dessa förutsättningar torde måhända ej någon större risk föreligga, om det av Kungl. Maj:t utarbetade detaljförslaget angående kortvågssändare ej förelägges förrän vid 1946 års riksdag.

På grund av vad som här anförts vilja vi föreslå, att riksdagen måtte besluta,

att två kortvågssändare, huvudsakligen i enlighet med förslag av 1943 års rundradioutredning, skola anläggas;

att hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte be- myndiga telegrafstyrelsen att av tillgängliga medel anskaffa så- dana delar till dessa anläggningar, varmed icke utan olägenhet kan anstå, samt

att anhålla, att Kungl. Maj:t för 1946 års riksdag måtte fram- lägga detaljerat förslag angående ifrågavarande kortvågssändare.

Stockholm den 21 mars 1945.

Edgar Sjödahl.

<i>Östen Undén.</i>	<i>Harald Nordenson.</i>	<i>Arvid De Geer.</i>
<i>Rickard Lindström.</i>	<i>Ruben Wagnsson.</i>	<i>K. A. Westman.</i>
<i>N. Gärde.</i>	<i>Eric Ericsson.</i>	<i>J. Sandén.</i>
<i>S. G. W. Wahlund.</i>	<i>Herman Ericsson.</i>	<i>Axel Uhlén.</i>
<i>A. Gillström.</i>	<i>Rickard Sandler.</i>	<i>Elon Andersson.</i>
<i>Lars V. Lindén.</i>	<i>Ernst Wehtje.</i>	<i>Ivar Anderson.</i>

Bilaga.

Sammanfattning av rundradioutredningens synpunkter i fråga om anläggning av två kortvågssändare.

Efter att ha redogjort för nuvarande kortvågssändningar till utlandet samt tidigare framställningar och förslag i samma fråga framlägger utredningen de skäl, som den funnit tala för förbättrad svensk kortvåg. Utredningen konstaterar då först, att flerfaldiga vittnesbörd föreligga rörande den dåliga hörbarheten av den svenska kortvågssändningen till utlandet. Att behov av teknisk förbättring på detta område förefinnes, anser utredningen vara ställt utom varje tvivel. Härutöver har utredningen velat undersöka huruvida de uppgifter, som i kommersiellt, kulturellt och politiskt hänseende kunna till- mätas kortvågssändningarna, äro av sådan vikt, att de motivera de icke obe- tydliga utgifterna härför.

Ur kommersiell synpunkt anser utredningen det bör vara av värde för det svenska näringslivets representanter i utlandet att genom snabba upp- lysningar via rundradion erhålla möjlighet att kontinuerligt följa utveck- lingen av förhållandena härhemma. Huruvida rundradion kan tillmätas samma betydelse, då det gäller kontakten med det svenska näringslivets kун- der i utlandet, synes utredningen mera tveksamt.

Ur kulturell synpunkt anser utredningen en av rundradions viktigaste upp- gifter i fråga om kortvågssändningar till utlandet vara att bereda utlands- svenskarna tillfälle att fortlöpande leva med i vad som händer och sker i Sverige och att därigenom stärka banden mellan dem och hemlandet. Detta

gäller uppenbarligen med avseende på såväl bofasta svenskar i utlandet som svenska sjömän. Beträffande de sistnämnda har från sjöfartshåll framhållits önskvärdheten av att i rundradion anordnas studiekurser för sjömännen. Uppslaget finner utredningen värt att övervägas. I detta sammanhang bör ej heller bortses från att kortvågssändningar till utlandet kunna vara av betydelse för Sverige och svenskättlingarna i främmande land, framför allt de i Nordamerika bosatta.

Utredningen biträder de synpunkter, som Amerikautredningen anfört rörande de uppgifter i politiskt hänseende, vilka kunna tillgodoses genom förbättrade kortvågssändningar. Ur beredskapssynpunkt bör det sålunda vara värdefullt att vid kritiska situationer äga möjlighet att via rundradion framlägga Sveriges synpunkter. Även bortsett från sådana kristillfällen torde Sverige säkerligen ha behov av medel att hävda sina ståndpunkter och efter förmåga göra sina förhållanden kända. För närvarande avlyssnas exempelvis de svenska kortvågssändningarna regelbundet av myndigheternas och de stora radiobolagens avlyssningscentraler i Amerikas Förenta Stater. Enligt rapport från svenska beskickningen i Washington den 5 oktober 1942 användas de stenografiska referaten dels för information av regeringsorganen, dels som underlag för artiklar i pressen, dels ock för de stora radiobolagens nyhetskommunikéer, varvid den svenska radions kortvågssändning anges som ursprungsbeteckning.

Till en nations normala utrustning höra givetvis numera rundradiosändare för internationellt bruk, vilka äro i nivå med andra länders. De undersökningar, som utredningen kunnat vidtaga, giva otvetydigt vid handen, att Sverige icke hållit jämna steg med utvecklingen på förevarande område. Ett inhämtande av vad som i detta avseende försumrats synes utredningen böra ske, så snart möjligheter därtill föreligga. Sveriges stämma får icke saknas bland rösterna i etern, och det bör icke vara alltför svårt att höra den.

Härtill kommer betydelsen av att vid internationellt samarbete olika radioföretag emellan äga tillgång till en fullgod kortvågsutrustning. Redan före krigsutbrottet förekom dylik kontakt mellan olika länders radioföretag. Efter fredsslutet har man med visshet att förutse, att radioföretagen i allt större utsträckning komma att sända reporters till olika delar av världen för att därifrån genom återutsändning över det egna landets sändare göra radioreportage om aktuella händelser. Vid långväga sändningar till respektive reporters hemland måste i de fall, då hemlandet icke kan nås per tråd, överföringar över ett antal kortvågsstationer äga run. Det är uppenbarligen av vikt, att det också i vårt land finns tillräckligt kraftiga kortvågssändare, för att Sverige skall kunna deltaga i en sådan internationell reportageverksamhet. Om nämligen Radiotjänst till förmån för det svenska riksprogrammet skall kunna taga emot tjänster av utländska radioföretag, måste möjligheter till motprestationer finnas. Ju bättre våra kortvågsstationer äro, desto fler utsända radiojournalister komma att besöka vårt land. Detta innebär, att svenska förhållanden i olika hänseenden bliva internationellt belysta. Det bör ej heller bortses från att sådana sändningar äro av betydelse, då det gäller att draga den utomeuropeiska turistströmmen till vårt land eller vid tillfällen, då en internationell kongress, olympiad eller dylikt förlägges till Sverige.

För närvarande disponerar Sverige för kortvågssändningar till utlandet två sändare med en antenneffekt på 12 kW vardera. Dessa sändare användas därjämte under vissa tider av dygnet för kommersiell radiotelegraftrafik. Både med hänsyn till den låga effekten och till den av krisläget framtvingna nödvändigheten att använda sändarna såväl för rundradio som för radiotelegrafi finner utredningen, att tvenne nya sändare med betydligt större an-

tenneffekt böra uppföras, om förbättringar i rundradiosändningarna till utlandet överhuvud taget skola ernås.

Vad sändareffekten angår må framhållas, att utvecklingen på det radiotekniska området utmärkes av en sådan snabbhet, att klokheten bjuder att nu eftersträva anläggningar, som stå på höjden av vad tekniken av i dag kan prestera. Då man endast för några år sedan räknade med sändareffekter av 50 kW, peka framstegen på förevarande område mot effekter av 100 kW och högre. För en hög effekt talar även det — trots alla internationella försök att reglera trängseln i etern — beklagliga förhållandet, att den enda möjligheten för ett land att kunna hålla ett antal våglängder fria från trafik från andra länders sändare synes vara att utbygga egna sändare med så stora antenneffekter, att fältstyrkorna på mottagningsorterna dominera över andra stationers fältstyrkor. Utredningen anser därför, att kortvågsanläggningen bör utföras med 100 kW sändare.

Vid sitt ställningstagande till frågan om kortvågsanläggningen bör uppföras med en eller två sändare har utredningen utgått från att det måste bedömas vara lika aktuellt att förbättra de svenska sändningarna till den europeiska kontinenten med omkringliggande av svenska fartyg trafikerade hav som till främmande kontinenter. Med beaktande även av möjligheten att i viss utsträckning utnyttja den ena sändaren som reserv för den andra tvekar utredningen ej att — trots merkostnaden — föreslå uppförandet av två sändare om vardera 100 kW. Av de bägge sändarna skulle den ena användas för s. k. rundstrålning och den andra för s. k. riktstrålning. Genom rundstrålning nås de områden, som befinna sig inom en cirkel med en radie av omkring 3 000 km från stationsplatsen. Vid riktstrålning, som är särskilt lämplig vid kortvågssändning på mycket långa avstånd, sändas radiovågorna, såsom namnet anger, i viss riktning.

Beträffande platsen för de nya sändarna tala radiotekniska skäl för en utbyggnad av Hörby rundradiostation. Härtill kommer att en förläggning till Hörby ställer sig ekonomiskt fördelaktigare genom att befintligt stationshus liksom befintlig kraftanläggning delvis kunna utnyttjas och att viss minskning i personalkostnaderna även uppstår.

Kostnaderna för anordnandet i Hörby av en kortvågsanläggning om två sändare å 100 kW vardera uppgå enligt gjorda överslagsberäkningar till 5 270 000 kronor, vartill komma årliga driftskostnader utom ränta och avsättning till förnyelsefond på omkring 630 000 kronor. Härtill måste emellertid för en fullständig belysning av totalkostnaderna för förbättrade kortvågssändningar till utlandet läggas programkostnaderna, vilka kunna beräknas till i runt tal 500 000 kronor för år.

En kortvågsanläggning av den storleksordning, varom här är fråga, kan för närvarande endast delvis tillverkas i Sverige. Sannolikheten talar alltså för att anläggningen icke kan fullbordas förrän efter fredsslutet. Under sådana förhållanden kan ifrågasättas, huruvida icke man borde anstå med ett ställningstagande till frågan om förbättrade kortvågssändningar till utlandet till dess möjligheter för förslaget realiserande föreligga. Av de undersökningar utredningen vidtagit framgår emellertid, att varje tidsvinst måste vara av värde. Det är därför av vikt att den administrativa och budgetära handläggningen av frågan om förbättrade kortvågssändningar till utlandet kan ske inom sådan tid, att medel finnas disponibla för anläggningens färdigställande, så snart möjligheter därför yppa sig. Den relativt långa leveranstid, som måste beräknas för vissa i anläggningen ingående delar, talar även för att avtal om dylik leverans med det snaraste bör komma till stånd. Vidare kunna förberedande åtgärder av olika slag vidtagas, såsom inköp av mark, planering av antennenläggning m. m. Utredningen vill ock framhålla, att

det ej är helt uteslutet, att leverans av de delar av anläggningen, som icke kunna åstadkommas i Sverige, kan ske före fredsslutet. Med hänsyn härtill har utredningen ansett sig böra föreslå att statsmakterna så snart ske kan taga ställning till förevarande spørsmål.

Utredningen anser att den s. k. rundstrålarens viktigaste uppgift bör vara att utsända riksprogrammet, vilket på detta sätt skulle kunna göras tillgängligt för en mycket stor publik i Europa liksom ock för lyssnare i Nordafrika. Därigenom skulle de inom dessa områden befintliga utlandssvenskarna kunna uppehålla regelbunden kontakt med hemlandet och hava tillgång till kontinuerliga svenska nyhetssändningar. Därjämte böra vissa program på främmande språk anordnas.

Den riktade sändaren bör användas uteslutande för specialprogram. Dessa specialprogram böra ha till uppgift att hålla kontakt med de svenskar, som antingen befinna sig så långt borta, att de icke nås av rundstrålarens utsändning av det svenska riksprogrammet, eller också bo i länder, där på grund av tidsskillnaden det svenska riksprogrammet icke kan avlyssnas på lämpliga tider. Vid uppgörandet av specialprogrammen för utlandet är det nödvändigt att taga hänsyn till de olika lyssnarkategorier, vilka man under ett visst tidsavsnitt vill intressera. Programmen måste följaktligen uppläggas på ett sätt för Nordamerika och svenskättlingarna där och på ett annat sätt för Sydamerika. Viktigt är att programmen äro korta, eftersom man icke kan förutsetta, att kortvägslyssnare i främmande länder ha intresse av att under längre tid koncentrera sig på en sändning långväga ifrån. Vidare vill utredningen understryka, att programmen utformas med särskild hänsyn till lyssnarmentaliteten i respektive länder.

Anläggningskostnaderna för de av utredningen föreslagna nya kortvägs-sändarna anser utredningen i enlighet med hittills tillämpad praxis lämpligen böra bestridas genom kapitalinvesteringsanslag i vanlig ordning. Beträffande drift- och programkostnader har dock till utredningen framförts förslag om att dessa kostnader borde bestridas av särskilda anslagsmedel och icke såsom för närvarande är fallet av inflytande licensmedel.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utredningen, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning till 1944 års riksdag om anvisande av medel för anskaffande av två kortvägssändare i enlighet med vad utredningen här ovan framfört.
